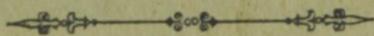

№ 868 II 115

~~IV-9-13~~

Българска Сбирка.

Македонският въпросъ и Славянският печатъ.

Отъ С. С. Вобчевъ — София.

I.

Никога македонцитѣ не сж имали повече потрѣба отъ съчувственно отнасяне къмъ тѣхнитѣ нужди, болки и премеждия. Македония е на огънь, Македония гине. Изпитанието ѝ напомня врѣмената отъ прѣслѣдвания на първитѣ християни. Жестокости, изтезания, гонения всестрани, дирене жертви въ всички слоеве, възрасти и полове, — това е дѣятелността на едната страна; въра въ правдата на дѣлото си, рѣшителностъ да не се отстъпи прѣдъ нищо, саможертвувания и хероизмъ безподобни, — това е отговора на другата страна.

Какви права искатъ, какво се домогватъ да иматъ македонцитѣ? Защо се разразява противъ тѣхъ цѣлата европейска и азиатска турска дива орда, въоръжена съ орждия и оржия на културна Европа? Тежко е да се каже. Сѣкашъ Македония иска невъзможното, иска нѣща, които никой не може да ѝ даде, а пъкъ Македония дирѣ човѣшки права, човѣшки животъ, поне такъвъ върху какъвто разчитатъ най-последнитѣ, захвърленитѣ племена на земното кълбо. Македонецътъ се домогва да бжде господарь на труда си, стопанинъ на къщата си, баща на дѣдата си, пълноправенъ гражданинъ, като другитѣ обитатели на Турция отъ турското племе; съ други думи, той иска еднакви права като човѣкъ и гражданинъ на една държава, на която дава данъта си и поддържката си. Той се домогва върху основата на едно спечелено право, припознато отъ турското правителство, което е длъжно да му го даде, прието и отъ тия, които сж „поръчителѣ“ за Турция отъ европейскитѣ сили, които сж

казали Македонии: „търпи! ето това е за сега твое право“. Думата е за 23-й членъ отъ Берлинския договоръ. Двадесетъ и петъ години сж отъ подписването на тоя договоръ. И македонецътъ чака; Турция нищо не прави; Европа гледа — безмълвна, хладнокрѣвна пазителка на мира и на Statusquo-то на Балканския полуостровъ.

Македонскиятъ въпросъ е славянски въпросъ *par excellence*. Това е неговата истинска характеристика, най-голѣмото злощастие на македонцитѣ. Той е въпросъ на православни славяни, които искатъ да си останатъ такива. Отнемете този обликъ и това съдържание на македонския въпросъ и той до сега щѣше да бѣде много пжти разрѣшенъ. Редомъ съ сърби и гърци, македонцитѣ встѣпиха въ борба за народностъ, извикана отъ новото врѣме, още въ началото, на XIX вѣкъ, и първи отъ българската широка разтлала се народностъ, тѣ дигаха знамето на борбата за духовни, просвѣтни и национални права. Прѣди България, прѣди Тракия (Южна България), Македония вече имаше една печатница, една книга, едно смѣло духовенство, което подири и извоюва своя свободна черкова; тя ратува редомъ съ другитѣ, тя помогна и на гърцитѣ въ 20-тѣ и 30-тѣ години, на сърбитѣ въ всичко врѣме, на българитѣ — когато трѣбваше; сега ней нѣма кой да помогне. Злочестината ѝ бѣше въ единъ случай, общъ съ нещастieto на българитѣ. Ако Македония бѣше по-къмъ Дунава, тя днесъ щѣше да бѣде независимо княжество. Но тя се падна въ благодатнитѣ долини на Струма и Вардаръ; а това е то бѣдата ѝ. Отъ тукъ се върви къмъ Солунъ и онова чудно хубаво море, което води къмъ Египетъ, води къмъ Мала-Азия. Индия, води къмъ Китай и Япония. Македония е паднала на пжтя на Австро-Венгрия т. е. на Бждащата Велика Германия. Ето македонския въпросъ. Само който жуми, не може го видя; само който си запушва ушитѣ, не чува, не схваща, не разбира тази велика истина.

II.

Срѣдня Европа е малка за плодовитото германско племе. То дири земя, ширь, пространства. Но то дири пространства, свързани съ негова центръ. Великитѣ създатели на Прусия, на Германия по-сетнѣ, рекоха: *Drang nach Osten*. Рекоха и тръгнаха. Отъ една страна напиратъ на изтокъ, въ материалната смисълъ на думата, къмъ рускитѣ области; отъ друга — къмъ

наречения изтокъ, Балканскитѣ земи. Австрия е авангардътъ; нахлуването на Австрия въ Босна и Херцеговина е една отъ голѣмитѣ стѣпки и тържество на културния германизъмъ къмъ *Drang nach Osten*. Това бѣ първия, но не и послѣдния етапъ. Германизмътъ знае своето дѣло. Той не бърза, но пипа и смѣло, и яко и твърдѣ сигурно. Слѣдъ окупацията на Босна и Херцеговина, той тръгна още напредъ. Той стана най-голѣмъ съюзникъ и покровителъ на Султана. И пожелла неусѣтно къмъ Мала Азия. Разбира се, съ културна цѣль, съ хумани желанія, съ културни намѣрения. Ами, че кой ще крѣпи и цивилизова Турция, за да ограби наслѣдството ѝ въ момента на откритието му?

Нешастието на македонцитѣ е че попаднаха на пътя на германския *Drang nach Osten*. И отъ Берлинския договоръ насамъ, тѣ сж изкупителната жертва на славянскитѣ грѣхове. Слѣдъ Босна и Херцеговина идѣше Македония. Това е, което трѣба да се разбере отъ великото славянско племе. Понеже отъ това, що ни дава миналото като урокъ е ясно, сѣкашъ $2 \times 2 = 4$, че Македония е „лакомо кѣсче“ на завоевателнитѣ цѣли на сѣвернитѣ германски народи. Германия сама начерта плана на картата, по който трѣба да се шири Австро-Венгрия. Послѣдната върши дѣлото на първата. Врѣменната окупация на Босна и Херцеговина съ цѣль да се умиротворятъ тия двѣ сѣсѣдни области отдавна изигра ролята си. Отдавна Австро-Венгрия би трѣбвало на напусне тѣзи славянски земи. Напротивъ тя се стани повече и повече яко и трайно въ тѣхъ. Не само нѣма мисль за напусане, но тя се готви да завземе когато поиска другата — южна частъ на незавзетия ново-пазарски санджакъ. Австрийскитѣ войски сж на кракъ. Тѣ чакатъ само една бъркотия въ Македония и една заповѣдь отъ Виена, а може и безъ бъркотия да се тръгне напредъ *au delà de Mitrovitza*, стига да има заповѣдь отъ Берлинъ. Солунъ е така хубавъ, Егейското море тѣй чудно привлѣкателно!...

Ако берлинскиятъ конгресъ развали стореното отъ Цариградската конференция, подпечатаното въ Санъ-Стефано, това бѣше защото тамъ, въ Берлинъ, диктуваше германизмътъ. Ако за едно привидно удовлетворение на македонцитѣ се допусна поне 23 чл. отъ Берл. Договоръ, приложението му се осуети отъ неподдържката на германизма и недобросѣвѣстността на Портата. Така вървѣ отъ 25 години насамъ, врѣме прѣзъ което германизмътъ брои въ своя *Drang* цѣла редица отъ голѣми сло-

луки и важни побѣди. Македонцитѣ не можаха да стоятъ мирни, защото не ги оставяха. Тѣ имаше да се борятъ съ всевъзможни епънки и опасности за своята национална култура, за своето съществуване, за своя поминъкъ. Тѣ не можаха да не видятъ, какъ се живѣе въ България.. И тѣ се приготвиха на отчаяна борба, за да добиятъ на дѣло това, което имъ се даде само за залъгалка. Тѣ поискаха и искатъ сериозното прилагане на 23 чл. отъ Берлин. Договоръ. И, вмѣсто това, дадоха имъ на дума едно подобие на реформи... подъ турски контролъ.

III.

А що правѣше въ това врѣме славянството, тази грамадна, могуща, жизнеспособна, но не оживотворена достатъчно славянска челядь. То се лута и още се лута. И толкозь. Русия *опри* своитѣ интереси въ разни крайноизточни и международни комбинации; западнитѣ славяни се мжчатъ да си издърпатъ крака отъ мръжата на тоя германизъмъ и да се отърватъ; хърватитѣ се борятъ за сѣнки съ сърбитѣ; сърбитѣ забравятъ, че иматъ истински братя — въ Босна и Херцеговина, и се впускатъ по неистински национални идеали; българитѣ се ѣдатъ вжтрѣшно. Всички, но всички забравятъ общия идеалъ — че само солидарността, якостта, величието на цѣлото славянство е дългоденствието и благоденствието на всѣки неговъ членъ.

„Чия е Македония? Кой ще вземе повече отъ нея? Какъ да се раздѣлятъ разнитѣ мѣстности, що я съставляватъ? Кому каква сфера на влияние да се даде? Кому е по нужна, на сърбитѣ ли, които безъ Македония не можели, на българитѣ ли, които иматъ всички етнографически и др. права?“ Тѣзи сж въпроситѣ, около които днесъ се води една ужасна прѣпирня, създаватъ се изкуствени доказателства, книги, карти, свидѣтелства, ужасни. А въ това врѣме Македония гине! Надъ нейния израненъ, кръвавъ, гинещъ трупъ правятъ се оргии и вакханалии. Македонцитѣ сж рѣшили: да се освободятъ, да си добиятъ поне единъ сносенъ животъ, обѣщанъ тѣмъ на Берлинскиятъ конгресъ въ 1878 год., или да изгинатъ. Въ Македония се почна онази борба за животъ или смъртъ, която напомня горойскитѣ врѣмена на старо врѣме, на борбата възпѣвана и прославяна прѣзь вѣковетѣ, борба, каквато Европа не знаеше или поне бѣше забравила. Чети отъ селяни и отъ граждани пълнятъ усонтѣ и клисуритѣ; малки дружинки отъ 50—60 души нападатъ турски

табури аскеръ отъ 500 — 600 и хиляди дүши и никой не се дава живъ; отмъстителитѣ на турскитѣ, арнаутскитѣ и башибозушки звѣрства отидоха до тамъ, щото да се хвѣрлятъ отъ отчаяние въ явна смѣрть и гибель; тѣ възставатъ въ самитѣ градове; едни отъ тѣхъ, най-крайнитѣ и ожесточенитѣ, нами-слиха, че на звѣрствата трѣбва да се отговори съ незчовѣчие и пуснаха въ ходъ най-осждителното срдство за борба, орждието на крайното отчаяние — динамита. И пламна, и гори днесъ Македония. . . А какво правятъ сега славянскитѣ народности? Едни гледатъ отъ страна, не му е дошло врѣмето да се мѣсятъ; други пъкъ се каратъ, кому ще се падне гроба на македонския стратотерпецъ . . .

Тукъ е ужасния трагизмъ на македонския въпросъ. Тукъ се налага питането: каква е задачата на славянския печатъ въ случая? Споредъ насъ, тази задача е ясна, прѣясна, никога тя не е била и по-належаща. Славянскиятъ печатъ има едно голѣмо право, което е сщцеврѣмено и една велика длъжностъ; той трѣбва да извика и на сърби и на българи, и на всички славяни: „Стойте, елате на себе си! тукъ не се засѣгатъ сръбски интереси; тукъ не се касае за териториялно разширение на България; тукъ се касае да се даде животъ или да се допустне до смѣрть едно славянско племе. Стойте на страна, ако не щете, ако не можете, ако не знаете да помогнете, да вършите. Па и македонцитѣ отъ никого не щатъ, най-послѣ, помощъ, ако тази помощъ ще е отрова на прѣдсмѣртния имъ часъ. Вий, сърби, казвате, че Македония ви трѣбва, защото безъ нея не можете; но вий повече ли ще можете, когато тя. Македония, се изтрѣбва, когато се заличи отъ картата, когато стане австрийска, германска? Вий, българи, та и сърби, не щете ли да се позамислите повече върху вашето вжтрѣшно уреждане, за да станете силни и полезни за себе си и за славянството. Ако не можете да спасите Македония, да я избавите за нея си, като работите дружно, тогазъ, оставете я, съгласете се поне да я оставите на мира, да издѣхне при утѣхата, че нейниятъ гробъ служи за едно прѣмирие между южнитѣ славяни. Оставете я да се бори самичка и да свърши . . .“

Това е свещенната задача на славянския печатъ по македонския въпросъ въ послѣдния неговъ фазисъ; проповѣдта въ печатнитѣ славянски органи трѣбва да бѣде еднаква: или всички да държимъ за даванетоъ Македонии правата. обѣщани въ 23

членъ на Берлинския договоръ. или да я оставимъ на мира и да кажемъ: „Помяни Господи душу усопшия раби твоя! . . . “ поне за дълги години. Македонцитѣ, изоставени на собственитѣ си сили, може да наидатъ нѣкоя формула за избѣгване отъ мъртвило. Особно тази задача се налага на великия руски печатъ, на който славянството дължи много и отъ който очаква още по-много. Мнозина отъ неговитѣ прѣдставители изпълняватъ своята служба съ пълно знание и съчувствие, мнозина искатъ да изучатъ нѣщата, идватъ сами или провождатъ специални сътрудници на мѣстото, за да издирятъ правдата, да я подпомогнатъ и да тържествува. И рускиятъ печатъ, вѣрваме, ще каже своята мощна дума.

Като българинъ, азъ нѣма защо да казвамъ: „Македония е наша“, това е излишно; но като славянинъ, азъ високо заявявамъ: Македония е наша, трѣбва и ще остане наша. И много лесно. Доста е да се създаде отъ нея една автономна, самостоятелна областъ, съ мѣстно самоуправление, при каквито щете гаранции за едно сносно съществуване на всички етнически елементи.

Славянскиятъ печатъ трѣбва да се задоволи за сега съ тоя общъ викъ. Ако славянството иска да има една мощна ржка на Изтокъ. Македония трѣбва да получи оная автономия, що ѝ даде Берлинскиятъ договоръ, що днесъ има гръцкиятъ Критъ. И . . . „довлѣтъ“.

Герюдъвъ-день, 1903 год.

